

HISTORICKÉ MEDZNÍKY A OSOBNOSTI STREDNEJ EURÓPY (editoriál)

Tematické číslo časopisu *Stredoeurópske pohľady* s názvom *Historické medzníky a osobnosti strednej Európy* sa zameriava na lingvistický výskum, literárnu tvorbu i filmové adaptácie vybraných stredoeurópskych diel, ktoré tematizujú významné historické medzníky i osobnosti strednej Európy. Jeho súčasťou sú i štyri príspevky (Kataríny Džunkovej, Kateřiny Volekovej, Petra Komendu a Jozefa Tomášika), ktoré odznali 28. septembra 2023 na pôde Fakulty stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre na medzinárodnom odbornom seminári *Spirituálno-religiózne motívy v slovenskej a českej literatúre i v audiovizuálnych médiách*. Realizoval sa pod organizačnou záštitou Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre a Veľvyslanectva Českej republiky v Bratislave, ktoré podujatie finančne podporilo. Zúčastnil sa ho aj Mons. František Rábek, predseda Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, keďže seminár sa konal i ako sprievodné podujatie v rámci *Roka kresťanskej kultúry*, riaditeľka Českého centra Bratislava Mgr. Monika Koblerová a tajomníčka Veľvyslanectva ČR Mgr. Miloslava Fukalová.

V prvej z celkovo jedenástich štúdií autorka Bohumila Ferenčuhová píše o živote a diele historičky a literátky Heleny Turcerovej-Devečkovej. Prostredníctvom vlastného archívneho výskumu ju predstavuje ako umeleckú prekladateľku beletrie a spoločenskovednej literatúry. V neposlednom rade sa štúdia venuje aj jej diplomovej práci publikovanej pod názvom *Louis Štúr et l'idée de l'indépendance slovaque* (Paríž 1913). Ťažiskom štúdie Tibora Žilku je humor a irónia v próze Milana Kunderu. Práve prostredníctvom nich tento česko-francúzsky autor reagoval na politickú situáciu a impulzy pochádzajúce zo spoločensko-politického vývoja v Československu, z ktorého neskôr emigroval. V ďalšej štúdii sa Katarína Džunková venuje problematike štýlu vo štvrtej redakcii prekladu *Nového zákona*, ktorú tvoria dva varianty textu – autorstvo prvého sa pripisuje kňazovi Martinovi Lupáčovi a druhý predstavuje *Pražská Biblia*. Zuzana Vargová vo svojom príspevku ponúka analýzu spôsobu zobrazenia Talianska vo vybraných slovenských cestopisoch 19. storočia. Prostredníctvom textov Karola Kuzmányho načrtáva podobu cestopisného žánru rozšíreného v slovenskej publicistike 19. storočia v kontexte dobovej atmosféry a kultúrneho diania. Príspevok Petra Komendu rozoberá ideový vývoj v tvorbe Jana Čepa – od jeho existenciálneho myslenia cez novotomizmus až po personalizmus. Skúma aj to, prečo sa Čep vzdialil od novotomistických ideí. Článok Kateřiny Volekovej sa zameriava na etymológiu pôvodne stredovekého výrazu „domoskyna“, ktorý sa však znovu objavuje v českej básni *První testament* (1940) od Vladimíra Holana. V ďalšej štúdii Marián Kamenčík reflektuje v súčasnosti pomerne málo známe detaily literárneho života a tvorby hlavných osobností hlohoveckého kultúrneho života – sústreďuje sa na Rudolfa Dilonga, františkánskeho kňaza a významného autora slovenskej katolíckej moderny, ktorý počas svojho pobytu v Hlohovci spolupracoval s mladšou generáciou surrealistov – Ivanom Kunošom (Kupcom) a Michalom Masarykom. V ďalšom v poradí ôsmom príspevku Gabriela Magalová interpretuje diela slovenskej prozaičky Jaroslavy Blažkovej, predovšetkým *Happyendy* z roku 2005 a novelu *To decko je blázon* z roku 2013, ktorá po svojej emigrácii do Kanady reflektovala toto svoje nové životné prostredie. Obe prózy majú memoárové atribúty a dobre ilustrujú zmenu autorkinej optiky i vývin jej štýlu, keď bola nútená pracovať v inojazyčnom prostredí. Rovnako sleduje, v čom sa autorkina tvorba mení a ktoré pôvodné prvky v nej zostávajú zachované. Predmetom záujmu príspevku Martina Schacherla sú obsahové špecifiká zastúpenia konkrétnych autorov a diel svetovej literatúry v pedagogickej dokumentácii stredoškolského štúdia s maturitou v rôznych krajinách V4. Helena Pataiová venuje pozornosť historickej osobnosti „Otcovi národov“ Janovi Amosovi Komenskému a významu jeho učenia a diela pre viaceré krajiny starého kontinentu. V poslednej štúdii predstavuje Eva Vitézová aktivizujúce metódy práce s literárnymi textami súčasných autorov a poskytuje možnosti rozšírenia

čitateľskej skúsenosti o prevažne moderné prozaické texty zamerané na reflexiu historických medzníkov alebo slávnych osobností.

Rubriku *Rozhlady* otvára článok Jozefa Tomášika, ktorý predstavuje osobnosť blahorečeného Božieho služobníka Jána Havlíka, mučeníka z obdobia prenasledovania Cirkvi komunistickým režimom, a to prostredníctvom autorskej reflexie básnickej zbierky *Anjel v cele* (2014), ktorá bola preložená do češtiny a vyšla v roku 2022 pod názvom *Jáchymovští andělé*. O viacerých „daroch a bremenách“, s ktorými sa spája život významného profesora a zároveň tohtoročného jubilanta Tibora Žilku, píše Agnieszka Janiec-Nyitrai. Svoje postrehy k téme identity u Milana Kunderu prezentuje Dóra Mierková, kým Miloš Zelenka vo svojej recenzii dlhoočakávaného českého prekladu Kunderovej knižky *Únos Západu* (2023) vysvetľuje, okrem iného, aj okolnosti vzniku Kunderovho prejavu na *Nesamozřejmost národa* na IV. zjazde Zväzu československých spisovateľov v roku 1967, ktorý je súčasťou nedávno vydanej publikácie. Ďalšia z recenzií publikovaných v tomto čísle *Stredoeurópskych pohľadov* je z pera Tibora Žilku. Venuje sa literárnemu počinu slovenskej spisovateľky Denisy Fulmekovej *Pohyb v uzavretom kruhu*, ktorý vyšiel s podtitulom *Rozhovory s Jozefom Kotom* (2023). Príspevok približuje život a najmä prekladateľské aktivity a stratégie použité pri viac ako stovke kníh prekladateľa J. Kota. Číslo uzatvára recenzia Alexeja Mikuláška venovaná básnickej zbierke Jozefa Leikerta *Zlaskavění* vydanej minulý rok v brnianskom vydavateľstve Jan Kux Onufrius.

Ján Gallik – Lenka Štvrtecká